

Dr. Amir Paşic

BOSNA EVİ

"Menşei, Evlerde Yaşanan Hayat ve Geleceği"

İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA)'da

16 Kasım 1996'da sunulan konferans

(İngilizce'den çeviren: Dr. Semiramis Çavuşoğlu)

Avrupa'nın ortasında yer alan Bosna-Hersek, diğer Akdeniz ülkeleriyle benzer bir tarihi paylaşmaktadır. M.Ö. 3. yüzyılda İllirya'luların idaresi yerine Roma hâkimiyeti geçmiş, neticede bu uyuşma süreci M.S. 7. yüzyılda Roma-İslav hâkimiyeti ile tamamlanmıştır. Neretva nehrinin iki yakasında Roma İmparatorluğu Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Beş yüzyıl sonra Hıristiyanlık Katolik ve Doğu Ortodoks mezheplerine ayrılmıştır. 17. yüzyıldan itibaren Neretva nehri, İslamiyetin batıdaki sınırı olmuştur.

İslavların kabileler şeklindeki toplulukları daha sonra feodal sisteme yön veren tedricî bir değişimden geçmişlerdir.

12. yüzyıldan itibaren Bosna bağımsız bir ülke olmuştur. Bosna'daki İslavlar dinî bakımdan birlik içinde değillerdi. Hıristiyanlıktan çıkan dinî hurafelere dayanan Bosna veya Bogumil Kilisesi nüfuzlu durumdaydı. Ayrıca Bosna'nın orta bölgesinde Katolik Kilisesi'ne mensup oldukça geniş bir topluluk ve Bosna'nın doğu sınırında küçük bir Ortodoks gurup vardı.

15. yüzyılın ortasından 19. yüzyılın sonuna kadar Bosna-Hersek Osmanlı Devleti'nin bir parçası olmuştur. İmparatorluğun diğer bölgeleriyle pek çok ortak özellikleri olmasına rağmen, bu topraklarda hüküm süren dinî ve kültürel çoğulculuk, hoşgörü, vatanperverlik ve İstanbul'da bulunan padişahın sarayındaki nüfuzu onu diğerlerinden ayırıyordu. Ekonomik, sosyal ve idarî ilişkiler küçük farklılıklarla Devlette olduğu gibi tanımlanmıştı.

15. ve 19. yüzyıllar arasında evin gelişmesi

Bosna'daki şehir dokusu, İslam-Osmanlı varlığının mevcut olduğu uzun yüzyıllar boyunca gelişti. Bu dokuda ticarî ve yerleşim bölgeleri tamamen ayrılmıştı. cehrin en hayatî unsurlarından biri olan çarşı, genellikle ana yolun önemli bir kavşağında, bir istihkâmın veya nehir geçişinin yakınında bulunuyordu.

Çarşı, her türlü elsanatkârı ve tüccarın toplandığı bir yerdi. Çarşıda genellikle merkezî bir meydan (veya birçok küçük meydanlar) bulunurdu. Bunların çevresinde herbiri belirli bir sanatın icrasına tahsis edilen küçük sokaklar vardı. Bugün hâlâ bazı Avrupa ülkelerinde görüldüğü gibi, esnaf teşkilatlanmış durumdaydı. Çarşıda Müslümanlarla birlikte yaşayan ve çalışan Hıristiyanlar ve Yahudiler onlarınkine çok benzeyen bir hayat tarzına sahiptilerdi.

Çarşının dışında ve genellikle çevresinde yer alan mahalleler çarşıya dar caddelerin oluşturduğu bir ağ ile bağlanmıştı.

Mahallelerde ilk safhada şehir ağının kamu karakteri taşıyan bir kısmını görüyoruz: Sadece bir mahallenin günlük ihtiyaçları için ayrılan bu kamu alanı, bu bölgeye yaklaşan yol ve yerleşim kompleksinin arasındadır. İkinci safha yerleşim kompleksinin kapısında başlar. Duvarlarla çevrelenen alanda devam eden faaliyet, önce yarı özel bir birim olan ve tampon bölge görevi gören selamlıkta ve nihayet İslam toplumunun temel bir unsuru olan haremlikte sona erer. Arada yer alan bütün kapılar kapatıldığı zaman şehri iç içe yerleşmiş kutulara benzetebiliriz. Küçük kutular büyüklerin içinde yer almakta ve hepsi sosyal birimlerin bütünlüğünü korumakta, aynı zamanda Osmanlı şehrinin bir bütün olarak yoğun yapısını muhafaza etmektedir.

Osmanlı Devleti'nin her bölgesinde bulunan geleneksel yerleşme alanları olan mahallelerde kendi camileri (kilise veya sinagoglar), dükkânlar, okullar ve günlük hayatta ihtiyaç duyulan diğer unsurlar mevcuttu. Her mahallede görülen topluluk ruhu ve karşılıklı yardımlaşma sistemi, mahallenin kimliğini oluşturuyor ve yüksek derecede bir sosyal bütünlük sağlıyordu. Bu durum özellikle Bosna-Hersek'teki şehirler için söz konusuydu.

Her mahallede zenginler ve fakirler bulunuyordu. Bazılarında zenginler fakirlerden çoktu; diğerlerinde ise bunun aksi bir durum görülebiliyordu. Fakat bugünkü gecekondulara benzer yerleşimler mevcut değildi. Fakir mahalle sakinleri daima zengin komşu aileler tarafından korunduğu için aşırı sosyal farklılıklar büyük ölçüde giderilmiş oluyordu. Vurgulamamız gereken bir diğer önemli husus da mahalle teşkilatında dinî ve etnik bir bölünmenin olmamasıdır.

Müslüman Boşnak topluluğunun temel sosyal birimi aileydi. Bir şehir yerleşiminin yapısında bulunan temel unsur, ailenin yaşadığı evdi. Kendi kendine yeterli birimler olan evler, dış dünyadan bir avlu ve özellikle caddeye bakan kısımda yer alan duvarla çevrili bir bahçe ile ayrılıyordu.

Bosna evi, üç kısımdan oluşan bir yerleşim kompleksiydi: Birincisi evin kendisi, ikincisi, avlu ile burada bulunan mutfak, sundurma, tuvalet, ahır, kiler, çeşme, kameriye, üçüncüsü ise genellikle bir çiçek bahçesi ile içinde çayır, bir küçük kulübe ve muhtemelen akan su bulunan bir sebze ve meyve bahçesinden oluşuyordu.

Çeşitli tipteki Osmanlı evlerinin birleştirici özelliği, değişik görevleri olan birimlerin temel planıydı: İki katta, değişik amaçlarla kullanılabilen iki veya daha fazla oda bulunuyordu. Bu odalarda ağır mobilyalar yoktu ve mevsimlik kullanım konusunda sınırlamalar mevcuttu. Evdeki ortak alan olan *hayat* her iki kata da bir merdivenle bağlanıyordu ve bir tarafı açıktı. Odalar avlunun etrafında toplanmıştı.

Genellikle evler kompozisyon, yapı ve hacim bakımından aynı temel unsurlardan oluşuyordu. Farklılıklar ev sahiplerinin sosyal ve iktisadî seviyesini yansıtıyor ve yerli ustalar, mahallî malzeme ve inşaat teknolojisi tarafından belirleniyordu.

Bu mimari, insanların her seviyede âhenkli bir ilişki içinde olmasını gaye edinmişti. İlk seviyede esas olan birim, gerekli mahremiyeti sağlayan odaydı. İkincisi ev kompleksi, üçüncüsü çarşı alanı ve nihayet dördüncüsü çeşitli yönleri ve tanıdığı imkânlarla şehrin kendisiydi.

Evin özellikleri

Osmanlı döneminde Bosna-Hersek'te başlıca üç ev tipi bulunmaktaydı. Bosna'daki Osmanlı evlerini diğerlerinden ayıran en önemli özellik, kullanılan yapı malzemeleriydi.

Daha uygun bir terim olmadığı için *oriental* diyebileceğimiz tarzdaki evlerde alçak, kare taban üzerindeki piramit şeklinde çatılar kiremitle kaplıdır. Üzeri açık veranda ev kompleksinin içinde bulunan bir bahçeye ve duvarlarla çevrili parke taşlı bir avluya bakmaktadır. Bu tip evlere Saraybosna ve Foça'da rastlanır. Bosna yerel mimarisinin en güzel örnekleri arasında, içi tamamen dekore edilmiş olan ve 17. yüzyılda inşa edilen Saraybosna'daki Svrzina evi, yine aynı şehirdeki Cercelez ve Suburina evleri, Foça'daki Avdağıça evi ve diğer birçokları sayılabilir.

Kuzey ve Orta Bosna'daki Müslüman evleri hem İslam hem de Alp dağlarındaki ülkelerin etkilerini taşırlar. Kaide olarak, bu ev kapalı, sağlam ve kübik bir yapıdadır. Yüksek çatı keresteden yapılmıştır ve küçük tahtalar ile kaplıdır. Evin *hayat* denilen, duvarlarla çevrili veya açık avlusu yoktur. Bu tarz evlerin en iyi bilinen örnekleri Yaytze'deki Krşlak evi, Teşany'daki Eminbegiça evi, Kralyeva Sutyenska'daki Dusparina evi ve Tzazin'deki Pozderatz evi'dir.

Hersek'te bulunan tipik bir Müslüman evinin ayırıcı özelliği, 2-3 cm. kalınlıkta geniş kayağantaş ile kaplı çatısıdır. Diğer Akdeniz ve Yakın Doğu ülkelerinde olduğu gibi bu bölge ikliminin sağladığı avantajlar ev halkına avluda oturma ve yaşama imkânını tanımaktadır. Bu tarzın ilgi çekici örnekleri Stolatz'da özellikle Begovina kompleksinde, Blagay'da (Kolakoviça evi, Valagiça evi ve tekkenin misafirhanesinde) Poçitely'de (Gavran-Kapetanoviça evi), Trebinye'de (Resulbegoviça evi) ve Mostar'da (Bişçeviça, Muslibegoviça, Kaytazova, Jmiro, Karabegova ve Kapetanovina evleri) görülür.

Bölgenin iklimine uygun harika bir mimari örneği olan Hersek'teki Osmanlı evi, aynı zamanda Osmanlı-İslam toplumunun hoşgörülü ve açık karakterini yansıtır: Daha önceki mimari geleneklerin unsurları ile mahallî ustaların çalışmalarını birleştirir. Böylece yüzyıllar boyu süren Osmanlı idaresi sırasında gelişen yaratıcı unsurlar daima yeni tesirlere açık olmuştur.

Doğu ve Batı arasında vuku bulan çatışmalara sahne olan Bosna-Hersek, belki de dünyadaki bütün bölgelerden daha uzun süre iki dünyanın barış içinde bir araya geldiği alan olmuştur. Bu iki dünyanın sanat gelenekleri benzersiz üsluplar ve şekiller oluşturmak üzere bir senteze ulaşmışlardır.

Bosna-Hersek'te kendine has bölgesel bir mimari üslubun meydana getirilmesinde rol oynayan en önemli unsurlar şunlardır:

- Hâkim din olan İslam ve onunla ilgili âdetler.
- Osmanlı İmparatorluğu'nun bütün topraklarında sosyal ve iktisadî ilişkilerin bir benzerlik ve uyum içinde olması
- Tek tek bölgelerdeki sosyal şartlar ve uygulanan ekonomik düzen ile bu bölgelerin mukayeseli olarak refah seviyeleri.
- Belirli bir ekonomik düzenin gerektirdiği belirli bir şehir organizasyonu.

- Tabii çevreyi koruma ve geliştirme eğilimi.
- Evin zemininin standart planı.
- İslam mimarisiyle ilgili özel detaylar ve ev halkının kullandığı eşyalar.
- Belirli coğrafi şartlar: Kara iklimi veya Akdeniz ikliminin hüküm sürmesi veya daha açık bir ifadeyle yağış miktarı ve cinsi, çatı cinsinin ve topografik şartların gelişmesini etkiler. Jeolojik özellikler ve toprağın cinsi ise yapı malzemelerinin seçilmesini etkiler.
- Esas olarak yerli ustalar ile yerli malzemeler ve yapı teknolojisinin kullanılması.
- Müslümanlar ve Hıristiyanların ortak bir hayatı paylaşması.
- Osmanlı öncesi ve Osmanlı döneminde Dubrovnik'ten gelen ustaların yapı faaliyetleriyle uğraşmaları.

Bu şekilde oluşan kendine has bölgesel ev mimarisi, tarihî abidevî yapıların arasında yerini almıştır. Bu mimari eserler fizikî boyutlar bakımından mütevazî olmakla beraber, tarihî yapıların özelliklerinden de etkilendikleri için, halkın kültür tarihi için önem taşımaktadır. Bu eserleri oluşturan süreç, çeşitli kültürel tesirlerin daimî bir akışı gibi düşünülebilir. Böylece, tek bir nehirle birleşen ırmaklar gibi, ortaya çıkan sentez ona katkıda bulunan unsurların toplamından çok daha fazla bir mânâ taşıyordu. Bu birleşme dünya sanat mirasına yeni bir katkı olduğu gibi, değişik tarih ve geleneklere sahip insanlar arasındaki kültür alışverişini de ifade etmektedir.

Büyük Dönüm Noktası

1878'de Avusturya-Macaristan ordusunun Bosna-Hersek'i istila etmesinden sonra iktisadî ve sosyal faaliyetlerde bir değişiklik meydana gelmiştir.

O tarihten sonra yeni kapitalist ilişkilerin ortaya çıkışının neticeleri görülmeye başladı ve bu iki zıt medeniyetin yüz yüze gelmesi bu ilişkileri daha da kuvvetlendirdi. Yeni sosyal düzeni ortaya çıkaran unsur, siyasî ve dinî düşmanlık değil, bütünüyle bir dünya görüşüydü. Bosna halkı için bu görüşün kaynağı 'din'di. Bosna'daki şehirler sanayi öncesi toplumundan sanayi toplumuna geçiş döneminin değişikliklerini yaşıyordu. İslam dininin bir hayat sistemini ve onun değerlerini tanımlayan o döneme bakış açısı, sosyal düzenin bu prensiplerini kabul etmekte zorluk çekiyordu. Küçük bir ayrıntıdan şunu öğreniyoruz: İşgalden önce kiralık ev fikri Saraybosna halkı için yabancı bir kavramdı; en fakir halk bile kendi evlerinde yaşıyordu. Bu durum, şehrin gelecekteki gelişmesinin alacağı yönü belirleyecek değişikliklerin ölçüsünü göstermektedir. Özellikle Saraybosna ve Mostar gibi şehir merkezlerinde Osmanlı tarzı çevrenin imajı değişmiştir.

Böylece yeni kapitalist ruh hâkim olmuş ve değişik özellikler taşıyan çok sayıda yapı inşa edilmiştir. şehrin etrafındaki tepelerde bir dizi istihkâm inşa edilmiş ve bunlar şehre yeni yollarla bağlanmıştır.

Askerî karargâhlar, yeni köprüler, demiryolu ve yeni yollar, yeni ve modern bir su şebekesi, modern kanalizasyon sistemi, elektrik enerjisi ağı, caddelerin ışıklandırılması, itfaiye teşkilatı ve yeni bir elektrik santrali gündeme gelmiştir.

Bunların yanı sıra şehrin yeniden idarî organizasyonu, bina kanunu, kadastro ve tapu dairelerinin rolü önem kazanmıştır.

16. yüzyılın ilk yarısında görüldüğü gibi, daha fazla sermayenin biriktirilmesi şehrin daha hızlı büyümesini sağlamıştır.

Ev inşa edilecek mekâna duyulan talebin artmasıyla kiralık ev şeklinde yeni bir mesken tarzı ve toprak ve bina konusunda gayrimenkul spekülasyonu şeklinde yeni bir meslek ortaya çıkmıştır. Her iki faaliyetin de hayat standartları ve şehir mekânının kullanımında büyük bir etkisi olmuştur. Ev konusunun böylece değişen karakteri, gayrimenkul sahipleri adı altında yeni bir sınıfın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu sınıfın mensupları sadece yeni bir sosyal kategori olan emlakini kiraya veren mal sahipleri değil, aynı zamanda en önemli sermayedarlar ve yatırımcılardır.

Feodal şehir manzarasında mimarî hiyerarşinin kurduğu mantıkî ve bütünlük arzeden yapı içinde kolaylıkla anlaşılabilir bir iç ilişkiler imajı vardı. Ancak şehir kavramında bir bütün olarak oluşan büyük değişikliklerle bu imaj hızla kayboldu.

şehir alanının parça parça planlanması neticesinde binalar, bahçelerin, mezarlıkların ve yerleşmenin az olduğu mahallelerin içine sokulmuştur. Yeni yapılan binalarla şehir dokusunun yoğunluk kazanması sonucunda Osmanlı şehri kavramına yabancı bir alan olan dar şehir sokakları ortaya çıkmıştır.

Toprak değerinin artmasıyla birlikte, büyük bir alana yayılmış olarak inşa edilen Osmanlı evi pek az kimsenin sahip olabileceği bir lüks hâline gelmiştir. Böylece insanlar artık çevre şartlarına uyum sağlama, yeterli gün ışığı, havalandırma imkânları ve mekânda çeşitliliğe sahip olmayan binalarda yaşamak zorunda kalmışlardır.

Kiralık evler, mevcut caddelerin imkân tanıdığı ölçüde küçük mekânlarda yoğun bir şekilde inşa edilmiştir.

Hemen hemen bütün yeni binalarda yeni bir fonksiyonel kavram ortaya çıktı. Buna göre, tipik olarak bir binada her katın planı aynıydı: Koridor alanlarının hiçbir önemli fonksiyonu yoktu. Genel olarak daha önceki birkaç yüzyıla kıyasla bu durum hijyenle ilgili yeni bir anlayışı yansıtıyordu.

Hayat denilen avlunun yerini, komşu odalara kapılarla açılan salon almıştır.

Daha yüksek mekânlarda yeni tip pencereler ve mobilyaların kullanılmasıyla görüş seviyesi yükselmiştir. Tabiatla fizikî temas kalmayınca gözün teması da azalmıştır. Evin etrafındaki yüksek duvarın yerini demir parmaklıklı alçak taş duvar almıştır. Parmaklığın tasarımı son mimari üslubun unsurları kullanılmıştır.

Duvarların inşası ve boyutları, tavanın inşası, merdiven ve çatı hep yeni tarza göre inşa edilmişti. Aynı durum kapılar ve pencereler için de geçerliydi. Yeni tarz bir ocak ve şömine inşa edilmiştir. Aynı zamanda binanın bütün nispetleri değiştirilmiştir. Binanın caddeye bakan ana cephesi ile diğer

cephesi bulunuyordu. Binanın hacmi, ışık ve gölgelerin âhengi veya yeşil bitkilerle süslü duvarın oluşturduğu âhengini yerini, mimarın yeni Avrupalılaştırmış müşteriler için kataloğundan seçtiği moda uygun "kutu"lar almıştır.

Daha büyük alanlar üzerinde bulunan kamu binaları ve villaların bir park veya bahçesi bulunuyordu. Binaların diğer bütün fonksiyonel, yapıya ait ve teknolojik özellikleri aynı veya benzer şekilde kalmıştır.

Günümüzün Geleneksel Evi

Bugün bütün dünyada şehir planlarını belirleyen unsur araba olmuş, yayalar ikinci sınıf vatandaş hâline gelmişlerdir. Araba döneminin bundan 50-60 yıl önceki ilk safhasında şehir alanı altyapısıyla birlikte büyümüş, toprağın kullanımıyla ilgili masraflar çok fazla artmış ve eski kent ölüme mahkûm edilmiştir.

Aynı şartlar eski Yugoslavya ve Mostar için de geçerliydi. Sadece burada yeni planlama ve mimari hareketleri 5-10 yıllık bir gecikme ile ortaya çıkmıştı.

Banliyölerin fonksiyonu, eskiden olduğu gibi bundan sonra da daima gece yatılacak yerleşim alanları olmalarıdır.

Geçmişte komşuluğun sağladığı emniyet hissini tekrar tesis edebilmek için bulunan son çözüm, şehirlerde siteler şeklinde yeni binaların inşasıdır.

Zamanla artan inşaa faaliyetiyle mekânın, insanların ihtiyaçlarına rahatça cevap vermesi artık mümkün olmamaktadır. Fakat modern şehirleşme, insanın yüzyıllar boyunca belirlenen ihtiyaçlarını karşılayacak bir alternatif bulamadığı için, tarihi alanların korunması ve şehir dokusunun ana unsuru olan geleneksel ev yeniden gündeme gelmiştir.

Nihayet, zaten başlamış olan bir süreç içinde yeniden gelişme, rehabilitasyon, yeniden canlandırma ve yeniden inşaa banliyöleşmenin yerini alacaktır.

Banliyölerde yatırım yapan insanlar, hayatın gerçek mânâsının buralarda değil eski şehir merkezlerinin kalbinde olduğunu anladıkları zaman, gelecek dönemde yüzyıllara dayanan bir geleneği olan şehirlerde rehabilitasyon sürecinin başlamasını bekleyebiliriz.

Geçtiğimiz son birkaç yıl Bosna-Hersek için bir katliam, etnik temizlik ve yıkım dönemi olmuştur. Kendi "büyük milletleri"ne yaşama alanı bulmak için, ikinci sınıf olarak nitelendikleri Müslüman Boşnaklara soykırım uygulayan ve Büyük Yalana dayanarak faaliyetlerini gerçekleştiren psikopat liderler 200,000'den fazla masum insanı katletmiş, yarım milyondan fazlasının yaralanmasına ve bir milyondan fazlasının göçmen durumuna düşmesine sebep olmuşlardır.

Bu yıkımı gerçekleştirenler yaptıkları işlerden zevk almakta ve kendileriyle gurur duymaktadırlar. Kentlerden nefret eden ve kentleri tahrip edenler hayatımızı huzursuz hâle getiriyorlar. Medeniyetlerin doğuş ve batışına sebep olan güçlerden birisi, her millet ve her kültürde görülen, şehri sevenlerle şehirden nefret edenler arasındaki savaştır. Şehri yıkanlar için şehre ait her şey itibar, vakar, ince düşünce ve davranışlar, düşünceler ve kelimeler, kelimeler ve duygular, duygular ve hareketlerin birliğiyle eş anlamlıdır ve tamamen yok edilmesi gerekir.

Bu kişiler fikirlerini yanlış yönlendirilmiş bir millî ruha ve ürkütücü prensiplere dayandırmaktadırlar ve amaçları kendilerinden önce var olan her şeyi yok etmektir. Geçen dört yıl içinde yıkılan şehirler ve yerleşimler arasında en korkunç kaderi paylaşanlar Mostar ve Saraybosna olmuştur.

Bosna-Hersek'teki meskenlerin %60'dan fazlası yıkılmıştır.

Dayton Barış Antlaşması Bosna-Hersek'te barışı bir ölçüde sağlamıştır. Antlaşmanın başlıca maddelerinden biri, mültecilerin ve yerlerini terk etmeye mecbur edilen insanların tekrar evlerine dönmelerini sağlamaktır. Bunu gerçekleştirmenin temel şartı ise, yıkılan evlerin yeniden inşasıdır.

Daha yeniden inşa süreci başlamadan hatıraların canlı tutulmasının gerektiği unutulmamalı. 1992 Ağustos'unda katliam ve yıkımın yarattığı şok ortamında, ateş hattındaki savaş ve kuşatma altındaki yerleşim bölgelerinde süren hayatta kalma mücadelesi çerçevesinde Bosna'nın yeniden inşası süreci gündeme gelmiştir.

Böylece IRCICA'nın, kültür alanındaki ateş hattı olarak nitelendirebileceğimiz, MOSTAR 2004 projesi başlatılmıştır. Projenin amacı, Bosna-Hersek Cumhuriyeti'ne kültür mirasının korunması ve yeniden inşası konularında yardımcı olmaktır.

Bu çok kapsamlı projenin önemli bir parçası da geleneksel evlerin ve mahalle yapılarının yeniden inşası ve rehabilitasyonudur.

Bu proje aynı zamanda geleneksel evlerin mimarisine temel teşkil eden değerlerin, modern evlerin yapısı ile bütünleştirilmesine imkân sağlayacaktır.

Mostar'daki Eski Köprü (*Stari Most*)'nün 9 Kasım 1993'te yıkılması dünya kamuoyunun dikkatini bu noktaya çekmiş, nihayet Bosna'ya karşı işlenen suç kabul edilmiştir.

Eski Köprü'nün yeniden inşası, Boşnakların birlik ve dayanışma ruhu içinde hareket etmelerini sağlayacaktır. Bin yıllık Bosna tarihi boyunca yerleşen geleneksel değerlere dayanarak yeni bir toplum kurmaları ve yeni evler inşa etmeleri konusunda yardımcı olacaktır.

IRCICA LIBRARY
ISTANBUL

Reg. No: I1339

Class. No: C0170